

บทที่ 1 บทนำ

ความเป็นมาของปัญหาและปัญหา

ตามแผนยุทธศาสตร์สุขภาพช่องปากประเทศไทย พ.ศ.2555-2559 ประกอบด้วย 4 ยุทธศาสตร์ คือ การเสริมสร้างความเข้มแข็งภาคีเครือข่าย การเพิ่มการเข้าถึงบริการสุขภาพช่องปาก การวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมด้านสุขภาพช่องปาก และการบริหารจัดการระบบสุขภาพช่องปาก ซึ่งหลักการสำคัญของแผนยุทธศาสตร์สุขภาพช่องปากคือ ทุกภาคส่วนของสังคมไทยมีบทบาทร่วมกันอย่างเสมอภาคในการจัดการปัญหาสุขภาพช่องปาก และการได้รับข้อมูลและพัฒนาทักษะที่จำเป็นในการดูแลสุขภาพช่องปากและป้องกันโรค รวมทั้งการเข้าถึงบริการสุขภาพช่องปากภาครัฐเป็นสิทธิพื้นฐานของประชาชนไทยอย่างเสมอภาค เพื่อให้บรรลุเป้าประสงค์ คือ ประชาชนมีศักยภาพดูแลสุขภาพช่องปากของตนเองได้ และสามารถเข้าถึงการบริการสุขภาพช่องปากที่มีคุณภาพ ซึ่งนำไปสู่สุขภาพและคุณภาพชีวิตที่ดี สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดปัตตานีได้ให้ความสำคัญกับการดำเนินงานสุขภาพในช่องปาก โดยดำเนินการตามแผนตามยุทธศาสตร์สุขภาพช่องปากประเทศไทย ซึ่งในระดับจังหวัดปัตตานีมีนโยบายในการสนับสนุนและจัดการในการพัฒนาศักยภาพภาคีเครือข่าย ภาคประชาชน รวมทั้งในการจัดบริการแก่ภาคีเครือข่าย ภาคประชาชน ในระดับสถานศึกษาจะต้องร่วมกันดูแลนักเรียน เพื่อให้ครอบครัวประชาชนมีศักยภาพในการดูแลตนเองให้พ้นสภาวะเหงือกแข็งแรงแรงและเข้าถึงบริการสุขภาพช่องปากที่มีคุณภาพ อันนำไปสู่ประชาชนมีสุขภาพและคุณภาพชีวิตที่ดี การดำเนินการส่งเสริมสุขภาพในช่องปากตามกลุ่มอายุเป็นหนึ่งในแผนยุทธศาสตร์ของจังหวัดปัตตานี เป็นการส่งเสริมสุขภาพในช่องปากในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กโดยเสริมสร้างและพัฒนาความรู้ด้านการดูแลสุขภาพฟันเด็ก ด้านการจัดสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมการเรียนรู้ให้แก่เด็ก โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของประชาชน รวมทั้งการถ่ายทอดประสบการณ์การส่งเสริมสุขภาพเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เพื่อเป็นทางออกในการพัฒนางานทันตสุขภาพ

ปัญหาเรื่องทันตสุขภาพของเด็กก่อนวัยเรียนนับเป็นปัญหาหนึ่งที่มีความสำคัญเพราะเด็กเป็นทรัพยากรที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ ดังนั้นเด็กจึงมีความจำเป็นที่จะต้องได้รับการพัฒนาทุก ๆ ด้านไปพร้อม ๆ กัน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา อันหมายถึงการมีสุขภาพดีการมีสุขภาพดีนั้นหมายถึง การมีสภาวะทางร่างกายและจิตใจที่สมบูรณ์ สามารถจะดำรงชีวิตใน สังคมได้อย่างปกติสุข ซึ่งรวมถึงการมีทันต สุขภาพ จัดได้ว่าเป็นสุขภาพอย่างหนึ่งของร่างกาย ทั้งนี้ก็เพราะทันตสุขภาพ มีความสัมพันธ์กับสุขภาพทั่วไป กล่าวคือ โรคใน ช่องปาก

โดยเฉพาะโรคเหงือกและฟัน อาจเป็นสาเหตุทำให้เกิดโรคทั่วไปทางร่างกาย แลอาจลุกลามเป็นสาเหตุซ้ำเติมให้โรคเกิดลุกลามมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีผลกระทบต่อสุขภาพจิต การออกเสียง บุคลิกภาพ ความสามารถในการเรียน และที่สำคัญ คือ เป็นแหล่งของการติดเชื้อ อาจแพร่กระจายสู่อวัยวะอื่น ๆ ทำให้เกิดอันตรายถึงชีวิตได้(สมลักษณ์ แสงสัมฤทธิ์สกุล, 2559) ดังนั้นการที่เด็กมีทันตสุขภาพหรือสุขภาพในช่องปากที่สมบูรณ์ถึงถือเป็นความจำเป็นสำหรับทุกคนโดยเฉพาะเด็ก เพราะเด็กจะเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในวันหน้าถ้าเด็กในวันนี้มีทันตสุขภาพที่สมบูรณ์ ก็ย่อมที่จะเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีทันตสุขภาพที่สมบูรณ์เช่นกัน จากผลการสำรวจสภาวะสุขภาพของช่องปากระดับประเทศครั้งที่ 7 ปีพ.ศ.2555 พบว่าเด็กอายุ 3 ปีซึ่งเป็นขวบปีแรกที่มีฟันน้ำนมครบ 20 ซี่ มีความชุกในการเกิดโรคฟันผุร้อยละ 51.8 มีค่าเฉลี่ยฟันผุ ถอน อุด (dmft) 2.7 ซี่/คน แม้จะเพิ่งมีฟันน้ำนมขึ้นครบ แต่ร้อยละ 3.2 ของเด็ก เริ่มมีประสบการณ์การสูญเสียฟันในช่องปากแล้ว นอกจากนี้พบว่าในกลุ่มเด็กที่มีประสบการณ์โรคฟันผุนั้น เกือบทั้งหมดจะเป็นรอยโรคฟันผุที่ไม่ได้รับการรักษา คือ ร้อยละ 50.6 หรือเฉลี่ย 2.6 ซี่/คน อัตราการเกิดโรคฟันผุในเด็กเล็กนี้ พบสูงสุดในเขตภาคใต้และภาคกลาง ร้อยละ 61.0 และ 59.6 ค่าเฉลี่ย dmft 3.1 และ 3.0 ซี่/คน ตามลำดับ ซึ่งต่างจากเด็กในภาคเหนือที่มีอัตราการเกิดโรคฟันผุน้อยกว่าอย่างชัดเจน โดยพบเด็กเป็นโรคฟันผุร้อยละ 46.0 มีค่าเฉลี่ย dmft 1.7 ซี่/คน ซึ่งต่ำกว่าภาคใต้และภาคกลางเกือบครึ่ง และผลสำรวจสภาวะสุขภาพช่องปากของเด็กอายุ 5 ปี พบว่าอัตราการเกิดโรคฟันผุสูงกว่าชัดเจนมากในช่วงเวลาเพียง 2 ปี โดยในภาพรวมประเทศพบอัตราการเกิดโรคฟันผุสูง ถึงร้อยละ 78.5 มีค่าเฉลี่ยฟันผุถอน อุด (dmft) 4.4 ซี่/คน ภาคใต้และภาคกลางพบโรคสูงสุดเช่นเดียวกับกลุ่มอายุ 3 ปี แต่พบสูงขึ้นเป็นร้อยละ 83.4 และ 82.6 ค่า dmft เฉลี่ย 5.0 และ 4.6 ซี่/คนตามลำดับ และภาคเหนือเป็นภาคที่พบเด็กมีพบเด็กเป็นโรคฟันผุน้อยกว่าภาคอื่น คือร้อยละ 75.5 ค่าเฉลี่ย dmft 3.0 ซี่/คน นอกจากนี้ยังพบการสูญเสียฟันเพิ่มขึ้น เป็นร้อยละ 8.2 (สำนักทันตสาธารณสุข กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2555)

จากการสำรวจสภาวะทันตสุขภาพของจังหวัดปัตตานี ปี 2557 พบว่าอัตราฟันผุในเด็กปฐมวัย (อายุ 3 ปี - 3 ปี 11 เดือน 29 วัน) มีฟันน้ำนมผุร้อยละ 55.86 (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดปัตตานี , 2557)และจากการสำรวจสภาวะทันตสุขภาพของเด็กก่อนวัยเรียนในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจำนวน 13 แห่ง ในอำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี ปี 2557 จำนวน 230 คน พบว่าเด็กมีปัญหาสุขภาพช่องปากเป็นโรคฟันผุและโรคเหงือกทั้งหมด 159 คน คิดเป็นร้อยละ 69.13 ปราศจากฟันผุจำนวน 71 คน คิดเป็นร้อยละ 30.87 (งานทันตสาธารณสุข โรงพยาบาลหนองจิก, 2557) เมื่อเปรียบเทียบกับระดับประเทศ สาเหตุการเกิดโรคฟันผุส่วนใหญ่ในเด็กก่อนวัยเรียนเกิดจากการเลี้ยงดูของผู้ปกครอง เนื่องจากการรักษาโรคฟันผุในเด็กก่อนวัยเรียนทำได้ยากก็เพราะเด็กให้ความร่วมมือน้อย แนวทางที่เหมาะสมสำหรับเด็กกลุ่มนี้ควรจะเน้นไปที่การป้องกันการเกิดฟันผุตั้งแต่ฟันเริ่มขึ้นซึ่งสามารถป้องกันได้อย่างมีประสิทธิภาพหากได้รับการดูแลอย่างถูกวิธี ในการพัฒนาใด ๆก็ตาม เด็กวัยนี้ต้องการความช่วยเหลือสนับสนุนอย่างมากจากพ่อแม่

ผู้ปกครองในการดูแลเอาใจใส่และสร้างเสริมพฤติกรรมที่ถูกต้องให้แก่เด็ก (สุดใจ แจ่มเจือและคณะ, 2545:56-63) และการเกิดโรคฟันผุในฟันน้ำนมมีสาเหตุมาจากหลายปัจจัยร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็น ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านอาหาร ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม สังคม เศรษฐกิจและปัจจัยด้านการได้รับบริการทันตกรรม ซึ่งจากการศึกษาที่ผ่านมาพบว่า ปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ พฤติกรรมการเลี้ยงดูเด็กเล็ก เนื่องจากเด็กเล็กเป็นกลุ่มที่ต้องอาศัยการพึ่งพิงผู้อื่นโดยเฉพาะจากผู้ปกครองเป็นสำคัญ ไม่ว่าจะเป็น พ่อ แม่ หรือผู้ปกครอง พฤติกรรมการเลี้ยงดูจะถูกส่งผ่านทัศนคติ ความรู้และทักษะต่างๆจากผู้ปกครองสู่เด็กเล็ก และปลูกฝังจนเป็นนิสัยของเด็กเล็กต่อไป พฤติกรรมการเลี้ยงดู อาทิ การปล่อยให้เด็กหลับคาขวดนม ผู้ปกครองไม่ได้แปรงฟันให้เด็กและการใส่น้ำหวานในขวดนม การบริโภคอาหารของเด็กโดยเฉพาะขนมหวาน ขนมกรุบกรอบการดื่มน้ำหวานและการมีคราบจุลินทรีย์บนตัวฟัน การขาดการดูแลสุขภาพช่องปากเด็ก เป็นต้น และปัญหาสุขภาพเด็กไทยประการหนึ่งมาจากการบริโภคน้ำตาลมากเกินไปทำให้เกิดภาวะฟันผุ จากการบริโภคขนมหวานที่เสี่ยงต่อการเกิดฟันผุสูง และความถี่ในการบริโภคขนมหวาน ในขณะเดียวกันพฤติกรรมการแปรงฟันหลังการรับประทานอาหารและก่อนนอนของเด็กนักเรียนซึ่งจะต้องมีการดูแลจากผู้ดูแลอย่างใกล้ชิดกลับมีน้อย และมีการศึกษาความสัมพันธ์ในการเกิดโรคฟันผุของเด็กนักเรียนประถมศึกษา พบว่า นักเรียนที่มีโรคฟันผุจะทำให้มีน้ำหนักรวมและส่วนสูงต่ำกว่าเด็กปกติ (สุนทร จินตฤทธิ, 2548) และยังพบว่าในภาวะที่เด็กนักเรียนยังอยู่ในระหว่างการติดเชื้อของฟัน ทำให้นักเรียนรับประทานอาหารได้น้อยลง มีความเจ็บปวดการบดเคี้ยวอาหารไม่ได้ หรือส่งผลต่อการเรียนได้ เช่น การขาดเรียน (สุณี วงศ์คงคาเทพ, และคณะ 2548) อีกทั้งความเชื่อและทัศนคติของผู้ปกครองก็เป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อปัญหาสุขภาพช่องปากของเด็กก่อนวัยเรียน เช่น ผู้ปกครองบางคนมีความเชื่อว่าฟันน้ำนมไม่มีความสำคัญเมื่อผุควรถอนทิ้งไม่ต้องรักษา ซึ่งแท้จริงแล้วฟันน้ำนมมีความสำคัญต่อการเจริญเติบโตของใบหน้า ช่วยให้ฟันแท้เจริญเติบโตได้ตามปกติและขึ้นในตำแหน่งที่ถูกต้อง หากเด็กสูญเสียฟันน้ำนมก่อนกำหนดจะทำให้มีปัญหาเกี่ยวกับการเคี้ยวอาหารซึ่งจะส่งผลต่อภาวะโภชนาการ และการเจริญเติบโตของเด็กตามมา นอกจากนี้โรคฟันผุยังนำไปสู่ปัญหาการติดเชื้อในช่องปาก เด็กที่มีฟันน้ำนมผุอย่างรุนแรงและไม่ได้รับการรักษาจนเหลือแต่รากฟันติดแน่นอยู่ในช่องปากจะเป็นที่สะสมเชื้อโรค ที่สามารถนำไปสู่โรคที่มีความรุนแรงที่ซับซ้อนมากขึ้น เช่น การอักเสบของลิ้นหัวใจ จะเห็นได้ว่าปัญหาของฟันน้ำนมผุในเด็กก่อนวัยเรียนส่วนหนึ่งมีผลมาจากพฤติกรรมการดูแลทันตสุขภาพเด็กของผู้ปกครองโดยตรง (ปริญา จิตอร่ามและกุลนาค มากบุญ, 2557)

จากการวิเคราะห์ที่มาของสาเหตุพบว่า ปัจจัยด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลอย่างมากต่อการดูแลสุขภาพช่องปากเด็กและส่งผลต่อการเกิดฟันผุในเด็กเล็ก ภาวะทุพโภชนาการมีผลต่อการเกิดฟันผุของเด็ก ซึ่งในอำเภอหนองจิกพบปัญหาสุขภาพของช่องปากเป็นโรคฟันผุและโรคเหงือกในเด็กเล็ก คิดเป็นร้อยละ 69.13 และมีแนวโน้มฟันผุเพิ่มขึ้น ดังนั้นสถานการณ์การเกิดโรคฟันผุในเด็กเล็กของอำเภอหนองจิกจึงอยู่ในลักษณะที่น่าเป็นห่วง เนื่องจากเด็กวัยนี้ยังไม่

สามารถดูแลตัวเองได้ จึงต้องอาศัยการดูแลจากผู้ปกครอง ในการดูแลเรื่องสุข ภาพในช่องปาก ด้วยเหตุนี้ผู้ศึกษาจึงได้ สนใจที่จะ ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติของผู้ปกครองเกี่ยวกับการดูแลทันตสุขภาพของเด็กก่อนวัยเรียนในอำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี เนื่องจากผลจากการศึกษาที่ได้จะสะท้อนถึงปัญหาของการปฏิบัติของผู้ปกครองแบบใดที่ส่งผลกระทบต่อโรคฟันผุในเด็กเล็ก และปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติของผู้ปกครองเกี่ยวกับการดูแลทันตสุขภาพของเด็กก่อนวัยเรียนในอำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี ซึ่งผู้วิจัยได้ตระหนักถึงความสำคัญนี้และข้อมูลที่ได้จากการศึกษา ยังสามารถใช้ในการพัฒนาแผนงาน และวางแนวทางการดำเนินการ ตลอดจนการจัดสรรทรัพยากรในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการเกิดโรคฟันผุในเด็กเล็กในอำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี ต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการปฏิบัติของผู้ปกครองเกี่ยวกับการดูแลทันตสุขภาพของเด็กก่อนวัยเรียนในอำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผล(ปัจจัยทั่วไป,ปัจจัยด้านความรู้,ปัจจัยด้านทัศนคติ)ต่อการปฏิบัติของผู้ปกครองเกี่ยวกับการดูแลทันตสุขภาพของเด็กก่อนวัยเรียนในอำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี

สมมติฐาน

ปัจจัยทั่วไป ปัจจัยด้านความรู้ ปัจจัยด้านทัศนคติ ส่งผลต่อการปฏิบัติของผู้ปกครองเกี่ยวกับการดูแลทันตสุขภาพเด็กก่อนวัยเรียนในอำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี

ความสำคัญและประโยชน์ของการวิจัย

ทราบปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติของผู้ปกครองเกี่ยวกับการดูแลทันตสุขภาพเด็กก่อนวัยเรียนในอำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี และนำผลที่ได้จากการวิจัยไปวางแผนเพื่อทันตสุขภาพที่ดีของเด็กก่อนวัยเรียน และแก้ไขปัญหาการเกิดโรคฟันผุในเด็กก่อนวัยเรียนในอำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติของผู้ปกครองเกี่ยวกับการดูแลทันตสุขภาพของเด็กก่อนวัยเรียนในอำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี โดยผู้วิจัยกำหนดขอบเขตการวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

1.1 ผู้ปกครองของเด็กก่อนวัยเรียนในอำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี จำนวน 500 คน (ที่มา: ทะเบียนรายชื่อเด็กก่อนวัยเรียนในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในอำเภอหนองจิก ปี พ.ศ. 2557)

2. ตัวแปรที่ศึกษา

2.1 ตัวแปรต้น คือ

2.1.1 ปัจจัยทั่วไป ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส อาชีพผู้ปกครอง จำนวนบุตร รายได้ของครอบครัว ระดับการศึกษา การได้รับข้อมูลข่าวสาร

2.1.2 ปัจจัยด้านความรู้ ได้แก่ ความรู้ด้านการดูแลทันตสุขภาพ

2.1.3 ปัจจัยด้านทัศนคติ ได้แก่ ทัศนคติด้านการดูแลทันตสุขภาพ

2.2 ตัวแปรตาม คือ การปฏิบัติของผู้ปกครองเกี่ยวกับการดูแลทันตสุขภาพเด็กก่อนวัยเรียน

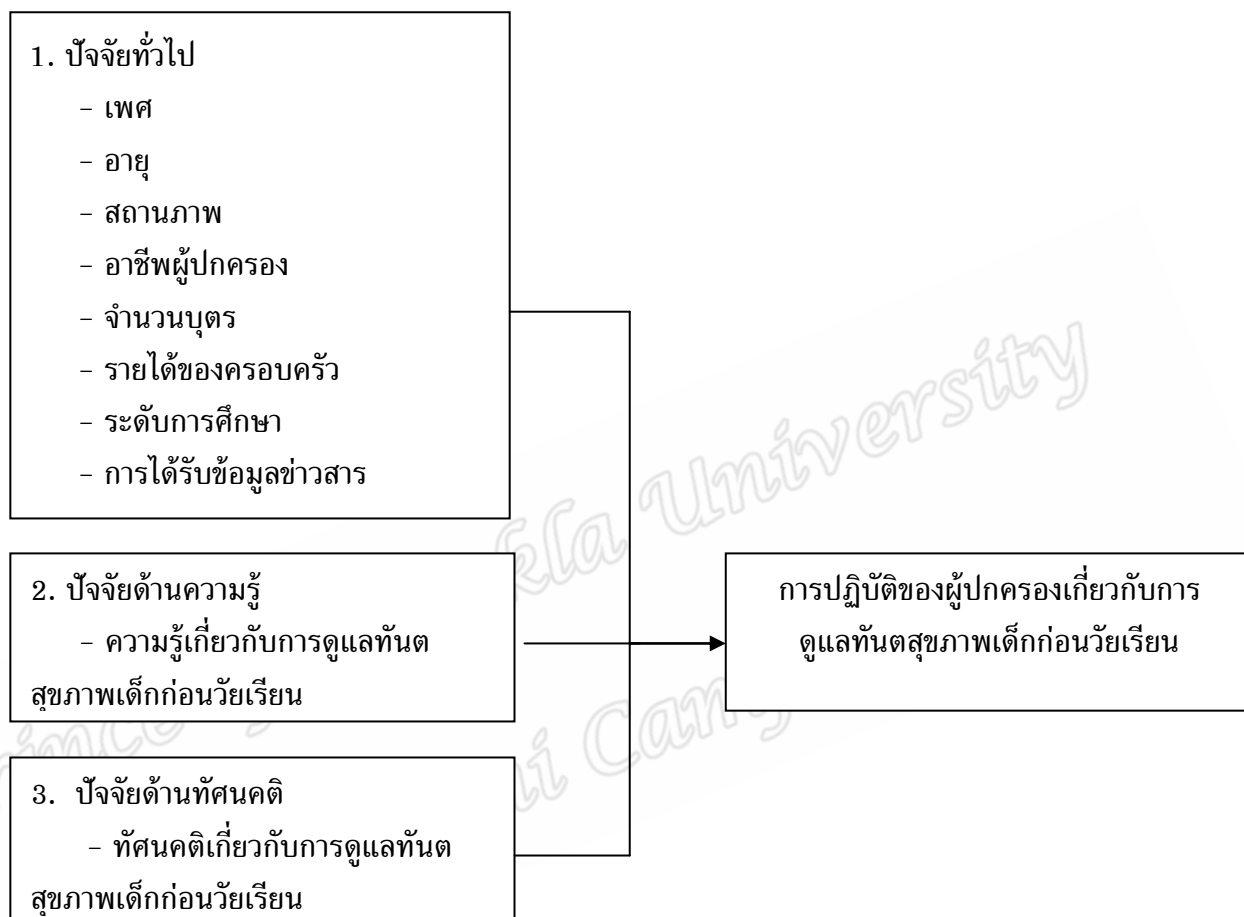
3. ขอบเขตด้านเวลา

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดระยะเวลา 1 ปี ตั้งแต่ เดือน กันยายน 2557 ถึงเดือนสิงหาคม 2558

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

นิยามศัพท์

ทันตสุขภาพ หมายถึง สุขภาพอนามัยของฟันและอวัยวะภายในช่องปากของเด็กในอำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี

ผู้ปกครอง หมายถึง บิดา มารดา หรือบุคคลอื่นซึ่งทำหน้าที่ดูแลเด็กที่บ้าน โดยต้องอยู่บ้านเดียวกับเด็กในอำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี

เด็กก่อนวัยเรียน หมายถึง เด็กอายุ 3-6 ปี ที่อยู่ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในอำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี

การได้รับข้อมูลข่าวสาร หมายถึง โอกาสในการรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการ ดูแลทันตสุขภาพของเด็ก ในเรื่องการตรวจฟัน หรือการรักษาฟัน โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือไม่เคย, เคยได้รับบ้าง (2-3 ครั้ง/สัปดาห์), ได้รับเป็นประจำ (4-7 ครั้ง/สัปดาห์) และแหล่งของการได้รับข้อมูลข่าวสารนั้นจากแหล่งใด ได้แก่ โทรทัศน์ วิทยุ เพื่อนบ้าน นิตยสารทั่วไปเจ้าหน้าที่สาธารณสุข หนังสือพิมพ์ ทันตแพทย์ และจากแหล่งอื่นให้ระบุ

ความรู้ด้านการดูแลทันตสุขภาพ หมายถึงความรู้ที่เกี่ยวกับการทำความสะอาดของฟัน และเหงือกของเด็กตั้งแต่ฟันยังไม่ขึ้น การเลี้ยงเด็กด้วยนมขวด การใช้ฟลูออไรด์ การบริโภคขนมหวาน การบริโภคผักและผลไม้ การตรวจสุขภาพในช่องปาก โรคในช่องปากที่สำคัญของเด็กอายุ 3-6 ปี ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับฟัน ประโยชน์ของฟัน รวมถึงการส่งเสริมทันตสุขภาพ

ทัศนคติด้านการดูแลทันตสุขภาพ หมายถึง ความรู้ ความเชื่อ และความคิดเห็นที่เป็นแนวโน้มของการมุ่งกระทำและส่งผลต่อการดูแลทันตสุขภาพในช่องปาก การตรวจสุขภาพในช่องปาก รวมถึงการส่งเสริมทันตสุขภาพของเด็กก่อนวัยเรียน

การปฏิบัติของผู้ปกครอง หมายถึง การกระทำที่เกี่ยวกับการดูแลทันตสุขภาพ อาจจะถูกต้องหรือไม่ถูกต้อง รวมถึงทักษะความสามารถในการกระทำที่เกี่ยวกับการแปรงฟัน และการรับประทานอาหารของเด็กก่อนวัยเรียน